

Getuige zijn van de geboorte van een beeld

Bij binnenkomst in de tentoonstellingsruimte outLINE slaat meteen de rust toe. Vredig ademen de muren, discreet schijnt het noorderlicht binnen. Even meen je in een oogopslag te kunnen vaststellen wat de ruimte aan kunst bergt: drie foto's, alle overzichtelijk gepresenteerd met het gezicht naar je toe. Later blijkt er een vierde foto te zijn, om een hoekje, en bemerk je bovendien dat er nog een compleet werk verborgen zit in twee onopvallende dozen opgesteld op twee tafels. Maar aanvankelijk wacht slechts de plezierige taak te kiezen tussen heel weinig: links, rechts, midden. Aangezien er geen andere bezoekers zijn, lijkt je volstrekt ongestoord te kunnen kijken.

Zodra je voor de eerste foto staat, blijkt je echter toch niet alleen te zijn. Op de foto staat namelijk een andere kijker, levensgroot. Je ziet haar op de rug. Zij kijkt naar een schilderij, een achttiende-eeuws stilleven. Het kader van de foto valt exact samen met het kader van het schilderij. Opeens blijkt je de buitenste kijker in een variant van de Droste-situatie. Zo helpt kunstenaar Laurence Aëgerter (1972, Marseille) je direct van de illusie af dat je blik op zichzelf staat, dat er zoiets bestaat als een allerindividueelst, onafhankelijk kijken. Of een oorspronkelijk beeld. Eigenlijk had de titel van haar tentoonstelling al waakzaam kunnen stemmen: 'r.f. 259-0804011126 / le louvre'. Het nummer verwijst naar het codeersysteem waarmee het Louvre zijn collectiestukken rubriceert. Blijkbaar heeft elk kunstwerk een administratieve schuilnaam, een geheime identiteit in een onbekend systeem ergens achter de schermen.

Laurence Aëgerter houdt van systemen, als betoverende pogingen om de werkelijkheid te ordenen en te fixeren. In haar werk duiken telefoonboeken, encyclopedieën en archieven op. Aëgerter keert zulke systemen graag binnenste buiten. Ze past ze op ongebruikelijke manieren en plekken toe, en laat er precies zo veel georganiseerd toeval op los tot ze verschieten tot poëzie. Op haar website citeert zij met instemming George Perec: *'It is clear to me that the only way to claim freedom within a specific enclosure is to design a construction within or atop of the existing structure. It doesn't destroy it but changes its identity. It offers new possibilities to interpret the existing system, an added value.'*

De orde waar Aëgerter haar ontregelende systematiek dit keer op heeft losgelaten is van museale aard: ze gebruikte het documentatiesysteem van het Rijksmuseum en een catalogus van het Louvre. De catalogus, een exemplaar uit 1976, vormde de aanleiding. Aëgerter vatte het plan op een aantal van de beroemde schilderijen uit dit geïllustreerde overzicht van de topstukken van het Louvre opnieuw te fotograferen. Maar nu 'in het wild', zoals ze dagelijks functioneren in het museum. Dat wil zeggen: met de toeschouwers in beeld. Ze beproefde dit idee eerst in het Rijksmuseum. De twintig foto's die zij daar maakte, presenteert zij in dezelfde donkere dozen en onder dezelfde naam die het museum gebruikt voor zijn documentatiesysteem: *Het Apparaat*. De foto's mogen van Aëgerter alleen door geïnstrueerde en gehandschoende handen tevoorschijn gehaald worden, en moeten daarom bekeken worden met behulp van een medewerker van outLINE. Een ambivalente belevenis. Het heeft iets plechtigs en ongemakkelijks, en levert dezelfde sociale onrust op die een kappersbezoek teweeg kan brengen. Moet men een gesprek aanknopen? In hoeverre mag men aanwijzingen geven - hoger graag, langzamer alstublieft? Het kader en het systeem waarbinnen je mag kijken is zowel persoonlijker als dwingender vormgegeven dan gewoonlijk.

Na bezoekers van het Rijksmuseum te hebben vastgelegd binnen het werk dat zij bekijken, richtte Aëgerter zich op het publiek in het Louvre. De foto's die zij daar liet maken zijn afgedrukt op ware grootte van de schilderijen, en hangen aan de muur. Binnenkort zal tenslotte nog een publicatie verschijnen, die een exacte nabootsing van de catalogus uit 1976 is, behalve dat her en der in plaats van de gebruikelijke reproducties van schilderijen de foto's van Aëgerter inclusief bezoekers zullen staan.

Het lijkt wellicht vrij formeel, om op zo'n systematische manier systemen te onderzoeken. Alsof Aëgerter een truc toepast: mensen kijkend naar schilderijen fotograferen. Aëgerter studeerde voor ze naar de Rietveld Academie ging kunstgeschiedenis, en haar werk

is doordrenkt van kunsthistorische kennis en ook conceptueel goed doorbloed. Maar de expositie 'r.f. 259-0804011126 / le louvre' is niet alleen consequent en doorwrocht, maar ook uitnodigend, grappig en mooi. Het is geen dor onderzoek. Er wordt niet zozeer iets bewezen of geanalyseerd, als wel feestelijk uit zijn voegen gewipt. De foto's zijn aantrekkelijk en spannend om naar te kijken, waardoor je je aanvankelijk nauwelijks rekenschap geeft van labyrinthische diepere betekenissen. Steeds is het moment waarop ze genomen zijn raak, en levert de samenkomst van kunstwerk en museumbezoeker iets anders op. De ene keer valt het licht zo op de toeschouwer, dat die beschenen lijkt te worden vanuit het schilderij. De andere keer sluiten het kapsel en de houding van de kijker schitterend aan bij het geschilderde gezelschap, of bieden haardracht en kleding van de museumbezoeker juist een fascinerend contrast met de scene op het doek. Het zoeken naar verschillen en overeenkomsten tussen de geschilderde en de gefotografeerde werkelijkheid is een bevredigende, onderhoudende bezigheid. Niet alleen wat betreft vorm en kleur is het vergelijken een leuk spel, ook het speculeren over de gedachten die door het schouwende achterhoofd zouden kunnen zijn gegaan is fijn. Een mens blijkt verbijsterend veel dramatische informatie te kunnen aflezen van de rugen, nekken en achterhoofden van vreemden. Terwijl je zo projecteert en fantaseert, word je soepel de doolhoven van je eigen bewustzijn ingelokt, en raak je van lieverlee ook verstrikt in gedachten over kijken en kunst, systemen en rituelen.

Je weet niet zeker waar je naar kijkt als je voor een foto van Aëgerter staat. Kijk je naar een gefotografeerd schilderij, waarvoor iemand in de weg staat die je een deel van het zicht op het schilderij ontnemt? Kijk je naar iemand die naar een schilderij kijkt? Of kijk je toch vooral naar het nieuwe beeld dat de foto heeft geschapen: de versmelting van een schilderij met een toeschouwer? Op een heel heldere, lichte manier zet Aëgerter je aan tot peinzen over de vele manieren waarop je iets kan bekijken. Enerzijds krijg je daardoor een haast abstract gevoel van vrijheid, alsof je buiten je situatie om in kaart kan brengen wat de mogelijkheden van het kijken zijn. Anderzijds besef je juist, hoe de mogelijkheden van elk kijken verbonden zijn met tijd, plaats en traditie. Elke blik is een schakel in een eindeloos proces van herschepping, ondernomen door allerlei individuen, allen beïnvloed door ideeën die steeds ontstaan zijn in wisselwerking met anderen. Elk beeld is een waanzinnige knoop van blikken. En waar blijft het 'oorspronkelijke' beeld? Dat is onvindbaar, als het ooit bestaan heeft; elk beeld wordt per blik ververst, bestaat steeds in het kielzog van al die andere momenten waarop is gekeken. Of er midden in de knoop een oerbeeld schuilt, valt niet te achterhalen, en blijft als elke ultieme vraag naar een oorspronkelijkste oorsprong een kwestie van metafysische aard. Het is in elk geval een spannende gedachte, dat ieder beeld groeit als er een blik op geworpen wordt, en steeds opnieuw kan worden opgeladen. Helaas is een archief van al die vluchtige blikken en beelden alleen voorstelbaar in de fantasie. Geen archief in de werkelijkheid kan daarbij. Maar misschien heeft Aëgerter het moment waarop ergens in een hoofd een beeld wordt geschapen op een foto vastgelegd, van achteren, op een afstand. Dat is de sprookjesachtige suggestie die er van haar foto's uitgaat.

*Laurence Aëgerter, 'r.f. 259-0804011126 / le louvre'. 24 mei t/m 21 juni in outLINE, oetwalerstraat 73, in Amsterdam. Donderdag t/m zaterdag 13-15u of op afspraak.
Inl: 020-6931389, www.outlineamsterdam.nl*